

MİLLETİN SİNESİNDE BİR FERDİ MÜCAHİD

"taşkınlara" engel olmasını istediğinde şu cevabı verdi:

**"Millî tezahüratı ön-
lemek ve engellemek
için nefsimde ve hiç
kimse kudret ve
takat göremiyorum. Bu mu-
takaat kudret ve
kudret göremiyorum."**

İskenderun'a çıkma ve ordusunun silahlarını düşmana teslim etme emrine uysaydı, Kuva-yı Milliye başarılı olabilirdi miydi? **"Bu emirleri uygulamaya yarattığım müsait değil"** dedi ve görevinden alındı. Ama O, hiçbir zaman yılmadı ve vatan yolunda mücadeleye devam etti. Adana'dan trenle Haydarpaşa'ya döndüğünde (13 Kasım 1918), işgal kuvvetleri gemileri Boğaz'a giriş yapıyorlardı. Koca koca dretinlerin arasından küçük küçük istibotuyla Sirkeci'ye geçerken, yanında bu manzara karşısında gözleri yaşlı yaveri Cevat Abbas'a **"Geldikleri gibi giderler"** diyordu. Bunu derken, bir gün üzerindeki üniformayı çıkarmak zorunda kalacağını tahmin ediyor muydu, bilemeyiz!

O güne kadar yaşadıkları, devleti korumakla görevli olanların nasıl bir acz, korkaklık ve hatta ihanet içinde olduklarını göstermişti. Samsun'a geçmeden önce 6 ay kaldığı İstanbul'da Padişaha, bakanlarla ve milletvekilleriyle yaptığı görüşmeler artık bu şehirden bir umut kalmadığını göstermişti. Kurtuluş Anadolusu, umut halkıydı! İstanbul, her şeyden önce, umut halkıydı! İstanbul, her şeyden önce, umut halkıydı! İstanbul, her şeyden önce, umut halkıydı! İstanbul, her şeyden önce, umut halkıydı!

Mustafa Kemal'in 3. Ordu Müfettişi sıfatıyla Samsun'a gönderilmesi, Padişah'ın ve Harbiye Nezareti'nin en büyük hatalarından (I) biriydi. Eminim, İngilizlerin Mustafa Kemal'i geri çağırması için verdikleri her notada, pişmanlıkları katlanıyordu. Nasıl böyle bir hata yapılmışlardı? Hâlbuki Vahdetin, İngilizlerin sözde "Samsun ve civarında Türklerin taşkınlıklarının durdurulması" taleplerini, Mustafa Kemal gibi güçlü bir isim oraya göndererek ve uygun şekilde karşıladığını düşünüyorduk. Damat Ferit ise, bu kararı, Paşa İstanbul'dan uzaklaştığı için memnuniyetle karşılamışlardı.

Geri dönmek için yola çıkmamıştı...

Atatürk, Samsun'da İngilizlerin iddia ettiği gibi Türklerin Rumlara saldırdığını orta-ya çıkardıkları sonra, İstanbul'a geri dönmek yerine -kapitallarda dinlenmek bahanesiyle- Havza'ya geçti. Burada emirindeki tüm birliklere ve vil yöneticilere telgraflar çekerek işgalatları karşı protesto mitingleri tertip edilmesini istedi. İngilizler, Anadolu'daki en kıdemli komutan Mustafa Kemal'i adını adını izliyorlar ve hükümete onu acaclan İstanbul'a geri çağırması için baskı yapıyorlardı. Harbiye Nezareti, Mustafa Kemal'den mitinglere ve

ratık olabildi. Baska türlü bir hareket tarzıyla Amasya Genelgesi'ndeki ulusal egemenlik vurgusu laf kalırdı. Milli Mücadele millî irade ile vefatlıdır!

Mustafa Kemal, Nutuk'ta "ulusal bir sır" diye tarif ettiği çağdaş bir demokratik devlet kurma hedefine ulaşmak için, kurtuluş aşamasında da demokratik bir yol izlemek gerektiğini ne inanıyor. Bu ilkeye hep dikkat etti. Doğu Anadolu İleri mi kapsayan bir kongre toplamak için Erzurum'a geçtiğini ikinci günü (5 Temmuz), Rauf Orbay ve Kazım Karabekir'in de içinde olduğu 9 kişilik bir toplantıda gizli oyla hareketin lideri seçildi. Harbiye Nezareti'ne la geri dönmeye talimatlarına verdiği yanıtta, **"bölgelerinin Ermenistan'a vaat edilmiş olduğunu bildikleri içi galeyanda olan Doğu halkının arasından çıkıp gelmekten manen ve maddeten yasadışı"** bulunduğunu söylüyordu.

Artık ipier kopmuştu. 7-8 Temmuz gecesi telgraf başında uzun süren yazışmalar sonucu Padişah'ın görevine son verdiği ve acilen İstanbul'a dönmeye emri kendisine iletildi. O ise cevap olarak, askerikten istifa ettiğini ve sine-i millette döndüğünü bildirdi. Çöcünü bulundugu makam ve rütbelere alanlar için çöcünü sayılabılır bu karar. İstanbul, ona geri döndüğü takdirde herhangi bir kötü muamele ile karşılamayacağı garantisini vermişti. Ama O, gemileri yakmıştı ve düşmana teslim olmuş bir hükümetin resmi memuru ve ko-

Millî Mücadele milletlin iradesi ile verilir

Amasya'ya eski Bahriye Nazırı Rauf Bey ve 15. Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa'ya da çağırarak Mustafa Kemal, onların da onayını alarak bir bildirge hazırladı. Tarhiye Amasya Genelgesi olarak geçen bu metin: **"Milletin bağımsızlığı, mî yine milletlin azim ve karar kurtaracaktır"** diyor ve Sivas'ta bir ulusal kongre toplanması çağrısı yapıyordu. Bu ihtilal bildirisiyle Milli Mücadele artık ilan edilmişti (22 Haziran 1919).

Mustafa Kemal, yurdu işgalden kurtarmak için halka giderek hareketi halka mal etmeye planlamıştı. Kışla dan dolay, sorunları emir-komuta zinciri içinde halletmek daha az zahmetli olabirdi! ama o halkın sahip çıktığı ve iradesini koyduğu bir mücadele istiyordu. Ancak böyle bir mücadele köklü ve demok-

15 gün süren Kongre'nin sonuç bildirgesinde; vatanın bir bütün olup parçalanamayacağı, manda ve himayenin kabul edilemeyeceği belirtilerek, **"Kuvayı Milliye'yi etkin ve millî iradeyi hâkim kılmak esaslır"** düsturu ilan edildi. Bu ilkenin gereği olarak, başkanlığını Mustafa Kemal'in yaptığı 9 kişilik bir Heyet-i Temsilîye seçildi. Geçici hükümet görevi yapacak bir heyet TBMM açılana kadar, Milli Mücadele'nin karar merkezi olmuştur.

Millî irade yolunda ilk adımı Erzurum Kongresi ve çok başarılı geçmişti. Ama Mustafa Kemal'in akında daha fazla vardı. Delege-leri yolcu ettikten sonra en yakınlarından Süreyya Yiğit ve Mazhar Müfit ile sohbet ederken (7-8 Ağustos gecesi), yani istifadan tam bir ay sonra, Mazhar Bey'e "yalnızca üçü arasında kalmak şartıyla" şunları yazdı: **"Zaferden sonra şekli hükümet Cumhuriyet olacaktır. Bu bir ilki: Padişah ve hanedan hakkında zamanı gelince içap eden muamele yapılacaktır. Üç: Tesettür kalkacaktır. Dört: Fes kalkacak, mendeni milletler gibi şapka giyilecektir"**

Mazhar Müfit'in şaşkınlıkla kalemi elinden düşer ve **"Darılmayın Paşam ama sizin de hayalperest taraflarınız var"** der. O ise güler: **"Bunu zaman tayin eder, sen yaz. Baş: Latin harfleri kabul edilecek"** deyince Mazhar Bey, kendi edasıyla, **"Cumhuriyet ilanı muvafık olalım da üst tarafı yeter"** diyerek, defterini kapatmıştır. Filmi ileri saralım. 6 yıl sonra, 1 Eylül 1925... Atatürk, Şapka Devrimini ilan etti. Kastamonu'dan Ankara'ya dönmektedir. Mazhar Müfit eski Meclis binasının önünde durmakta ve gördüğü manzaraya inanamamaktadır. Otomobilin içindeki Atatürk'ün ve yanındaki Diyanet İşleri Başkanının başında birer şapka vardır. Mazhar Bey'in hayretini gören Atatürk, otomobili onun yanında durdurarak, şöyle seslenir:

"Azizim, kaçınca maddelediniz? Notlarına bakıyor musun?"

Aynı gün Erzurum'da bulunan iki munga İngiliz askerinin başındaki Albay Rawlinson, kendisini ziyaret ederek, kongre toplanmasına hükümetin izni olmadığını bildirdi. Mustafa Kemal ise **"Ne hükümetinizden, ne sizden müsaade istemedik ki, böyle bir müsaadenin verilip verilmeyeceği bahis mevzuu olsun"** dedi. Albayın, bu durumda zor kullanarak, toplantı dağıtacaklarını söylemesi üzerine, **"O halde biz de mecburi ve zaruri olarak kuvete kuvvetle karşı koyar ve herhalde milletinin kararını yerine getiririz"** diye karşılık vermişti. İngilizler elbette böyle bir eyleme cesaret edemediler.

Erzurum Kongresi: Cumhuriyete İlk Adım

10 Temmuz'da toplanması planlanan kongre, illerden gelen delegelerin gecikmesi sebebiyle 23 Temmuz'da toplandı. Ermeni Samsarıyan Mektebi'nin en büyük salonu kongre salonuna, sınıflar ise delegelerin kalması için yakthaneyeye dönüştürüldü. Kongre giderlerini karşılamak için Doğu İleri Müdâlaa-ı Hukuk Cemiyeti halktan para topladı. Kongre başlar-ken küçük bir sorun daha vardı. Askerikten istifa eden Mustafa Kemal'in, üniformasının yerine giyeceği sivil bir elbisesi yoktu. Satın aldığı Jaxelay ödünç alındı ve Mustafa Kemal, Kongre boyunca bu elbiseyi giydi. Başındaki fes ise, eski Britis Valisi Mazhar Müfit Bey'indi. Mustafa Kemal, açılış konuşmasında em ul-kenin genel siyasi durumunu, hem de dünya'nın çeşitli ülkelerinde işgalcilere karşı verilen mücadelelerden örnekler verdi ve şu tespiti yaptı: **"Tarih, bir milletlin kanını, varlığını biçir zaman inkâr edemez. Bu nedenle, böyle bir zaman örtüsünün arkasında vatanımız ve milletimiz aleyhine verilen hükümler ve kanat-ler kesinlikle ilas etmeye mahkumdur."**